

השוואה אינה פירמידות

מאת יורם קניוק

אני רוצה להסתכן ולומר משהו, שאולי יכאב מאוד ל כמה אנשים, אבל הדבר הזה יושב בי כבר שנים אחדות ואמש נסתם הגולל על כוח יכולתי לשתוק את שאין לר מר.

ראיתי את ריצ'רד ניקסון בטלוויזיה, חבוש מגבעת, ל מול סימלו של סבל העם הי יהודי והדבר השרה עלי איוו רוח נכאים, "איכה ישבה בדד", כתוב. השואה היא מילה קוור יפת, לא היתה שום שואת טבע או שואה יקומית באירוי פה של שנת הרצח, היה רצח עם חסר תקדים, בית-החרו שת למוות, שהקימו הגרמנים בסיוע אנשים הרבה מעממים ועמים אחרים, היה מבצע ענק ומתוכנן ואין למילה שואה ולא כלום עמו. אין גם להכיל את השואה, להבינה, למסגרה; יש לדעת אותה, לזכור אותה, יש להיות אחריה, כולנו חיים אחריה, יודעים, לא יודעים, שום דבר אינו דומה למת ש היה קודם לכן, לפחות לנו. עם שניצוק ושב לתחיית מתים באותן שנים.

אבל השואה אינה פיראמי דות, ואינה משוש תבל, הי שואה אינה אטרקציה, היא משו עמום ושותק, היא משו שאולי אפשר לגעת בו, לנסות להבין איש זה או אחר בו, אבל לא לעשותו אנדרטה.

אולי זה היה הכרחי, שעם ישראל יקים אוהל זכרון ל קדושו, אולי לא היה בו אר תו איפוק, שהיה לעם העברי הקדמון, שאפילו את הר סיני לא הפך למונומנט, לא את סיני, לא את מתן תורה, העם החכם ידע, שהכתב והמילים וזכרון עמום חזקים יותר מכל אנדרטה ועל כן אמר לא תעשה לך פסל, אבל הרבה דב רים השתנו בנו במרוצת הי דורות, והחכמים והגדולים שבהוגי הדעות העבריים אר לי נאלמו עם אותה קטסטרור פה, שאין מילים לשערה או היגרו, לאמריקה, היים נחון לעם דבה, שאפשר לגעת בו, לכל מלחמה וקרוב נחוצים אנדרטות, לכל זכרון נחוצה יר, עשויה אבן או ברזל, כדי שסבך הברזלים והאבנים יהיה מפה לתירות היצונית ולא פנימית, אם אכן נסון הדבר, עדיין אין האנדרטאות הללו מסוגלות להיות מרפקות מן הענוה והחזק הקמוץ באגרוף השותק והזוכר, וליהפך ל אטרקציה לתיירים, לתיירים בעל כורחם, אני מבין מדוע כל אורח רם מעלה הבא ל מדינה חייב לראות את קבר

החייל האלמוני שלנו, הוא אינו קבר של חיילים שלתמו במלחמות, הוא יד למיליון ילדים שלא ידעו מה הטאג, צריך איוו דממה וחרישות ו עוצמה למול הזכרון ולא אר דרטאה לתיירים רמי מעלה.

ניקסון לא בחר את יד ושם לבקר בו, בוודאי נאמר לו שכמו הפיראמידות במצרים ופסל החירות בניו-יורק כן גם יד ושם, והוא בא לשם, והוא חובש כובע ועומד, ומאחוריו שרים ילדים תפילות עבריות רועות חמלה והוד, וחזן מת פלל, כמו בהצגה, לזכר מיליוי גים, הדם מטפס לי בחוט הי שידרה ואני רוצה לנפץ מכי שירי טלוויזיה, אני רואה את ליצני העם הזה, את רמי מע לתו, את שועיו וחוריו סוחבים את וילדהיים וניקסון ויום אחד אולי את אסאד למקום גורא הוד זה והללו חייבים לשתק את המשחק עד תום, להניח זר פרחים כאילו אפשר להי ניח זר פרחים על קברם של כל ההורים של כל האנשים החיים עמו בארץ הזאת, או להניח זר פרחים על כל הקבר רים של כולנו, שיכולנו להיות שם ולא היינו מחמת מקרה עיוור או טעות היסטורית או מזל.

אין השואה אטרקציה, ירוי שלים עיר יפה, הארץ רחבה ונאה, יש בה מצדה שהיא סמל לגבורה, יש בה הרים ועמקים ויש בה שכיות חמדה ונופים נאים, אבל יש בה יד ושם שהוא סמל חמור ועצור של עם שנשבע לעולם לא עוד אושוויץ, אבל זוהי שבועה אילמת פרטית שאינה שייכת לאיש זר, לא לאורח ולא לידיד, אלא לאלה הבאים מ תוך איזה רצון עמוק וכלימת החיים על המתים מפני שאינם יכולים שלא לראות, שלא לבוא, איני יכול לרדת לשורר שי מחשבתם של אנשים רדודי דמיון וחסרי לב, אני רואה במעמדים אלה, תמיד, את מומחי השואה, את האונר ש נעשה לנציג השואה, ואחרים, אני רוצה לבכות דמעות, דמ עות שלא בכה איזה ילד יהודי קטן שלא הכרתי, שלא הגיב לגיל ארבע, נאינו עוד, והוא נע ונד בעולם ערטיילאי של מעלה או שמה של מטה ומי חפש מחילה לכל החיים עדיין, אחרי שאותו אל, שאלי התי פלל החזן בדרמתיות מווייפת, אחרי הצגת התפילה למאה מיליון צופים אדישים, רחוצים היטב היושבים למול מכשירי טלוויזיה עם בקבוק בירה ביד ואשה שזה עתה חפפה שערה ונערה צעירה עם כוסית דרמבווי, אחרי שאותו אל לא כיבה את השמש מעל אותו חזיון שהתיירים הרשמיים

באים לראות את סמלו, אולי יש טעם להביא תיי רים לבוכונלד, אולי עצם הי מראה ימחיש את הזכרון ויד כיך לאנשים מה היו מסוגלים לעשות בני תרבות בעולם הי גאור של המאה הזאת למול עולם גדול ושותק, אבל יד ושם אינו המקום בו נהפכו מיליוני ילדים, נשים וגברים לעשן ונעלמו לתוך השמים הריקים הקשים המרים והאחור קים כאין בהם אל ובאין בהם נתיב אלא לאלה החיים ב תוך פאראדוכס גדול ומכירים טובה על כל הנורא כי הוא גורא הוד ונורא בשתיקת מש מעותו, את יד ושם אין לתפוך למוקד תירות לשועים וחור רים, יש לשמרו כמוזיאון למי שרוצה לבוא, למי שרוצה לח קור את הבלתי ניתן להבנה, למי שמוכרח להיות שם כדי לזכור, אבל להביא נשיאים ראשי ממשלות ולומר להם, הנה הפירמידה שלנו, הנה הי דיסנילנד שלנו, ובאותה עת לעמוד מול אינות וסבל של שישה מיליון אנשים הוא דבר מביך ואולי אף מסליד, הוא מזכיר גבאית יהודית ברמה של עיירה נחשלת ולא גבאית ברמה של מדינה ריבונית, הי שואה אינה נכס ואינה ערך ואינה רובד, היא קטסטרופה היסטורית שעשו אנשים ש חלקם עדיין חיים והם וילדיהם יחוו בהצגה המפוארת הזאת מעל מסכי טלוויזיה צבעוניים והבירה שלהם, תמתק לגרונם הניחר בימי קיץ אלה בין בני קיר ניקסון במזרח התיכון ל בין תחרות הכדורגל בין בראי זיל וסקוטלנד, השואה אינה משו שמראים או מכריחים אנשים להציג הצגות לכבודה ואינה מצרך עובר ושב, היא גם אינה שייכת לשום אום, היא המסיכה של כולנו, היא חלום הבלהות הקולקטיבי של כולנו, היא הדבק המאחה אר תנו והיא הקללה והתקוה, לרע או לטוב, בין אם אנו רוצים בין אם לא, היא לא היתה ולא תהיה משחק של "שגור" ורחמים, היא לא תהיה, ואסור שתהיה, מקור להגברת הכנ סנת, או לתיגבור אהדה, היא אינה ניתנת לחלוקה או למס חר, היא אינה בידור.

בעיר ירושלים גר פעם איש אחד, קראו לו ירמיהו, הוא ישב בבור וככה אבנים, האב גים מקשטת עתה את ההיכל שבנו לחזון שאפילו הוא, או יחזקאל, לא היו מסוגלים לחי זות, אבל האבנים שלהם היו מילים ולא היו גידוכי קישוט בדיסנילנד מורבידי זה, לוא היה בי אל היתה בי דרך היי תי מתפלל רק אחת, תן שיח כמו יהודים אלה וידעו צור ישראל ולא צור מסחרו.